

Elmira Vahid qızı Həsənova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı
<https://orcid.org/0009-0002-6285-6878>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(6\).140-144](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(6).140-144)

ŞAĞIRDLƏRİN SOSIAL MÜNASİBƏTLƏRİNİN FORMALAŞMASI

Эльмира Вахид ызы Гасанова

докторант по программе доктора философии
Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ УЧАЩИХСЯ

Elmira Vahid Hasanova

doctorial student in the program of doctor of philosophy
of Azerbaijan State Pedagogical University

FORMATION OF STUDENTS' SOCIAL RELATIONSHIPS

Xülasə. Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşdırılması onların məktəb mühitində və cəmiyyətdə sosial bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi prosesidir. Bu proses uşaqların şəxsiyyət və xarakterlərinin formalaşmasında mühüm rol oynayır və onların gələcək həyatına təsir göstərir. Şagirdlərin sosial münasibətlərinin əsası ailədə qoyulur. Ailə dəyərləri, münasibətlər və davranış modelləri uşaqların cəmiyyətdə uyğunlaşmasında böyük rol oynayır. Məktəb uşaqların sosial bacarıqlarını inkişaf etdirdiyi əsas yerlərdən biridir. Müəllimlərin və sinif yoldaşlarının davranışı, kollektiv fəaliyyət (qruplar, oyunlar) sosial münasibətlərin formalaşmasına təsir göstərir.

Açar sözlər: sosial, münasibət, davranış, şagird, uyğunlaşma.

Аннотация. Формирование социальных отношений учащихся – это процесс развития их социальных навыков в школьной среде и обществе. Этот процесс играет важную роль в формировании личности и характера детей, влияет на их дальнейшую жизнь. Основа социальных отношений учащихся закладывается в семье. Семейные ценности, установки и модели поведения играют важную роль в адаптации детей к обществу. Школа является одним из основных мест, где дети развивают свои социальные навыки. Поведение учителей и одноклассников, коллективная деятельность (группы, игры) влияют на формирование социальных отношений.

Ключевые слова: социальное, отношение, поведение, ученик, адаптация.

Abstract. The formation of students' social relations is the process of developing their social skills in the school environment and society. This process plays an important role in the formation of children's personality and character and affects their future life. The basis of students' social relations is laid in the family. Family values, attitudes and behavior patterns play a major role in children's adaptation to society. School is one of the main places where children develop their social skills. The behavior of teachers and classmates, collective activity (groups, games) affects the formation of social relations. Social skills such as camaraderie, leadership and empathy are developed in the classroom. Social media has a huge influence in modern times.

Keywords: social, attitude, behavior, learner, adaptation.

Şagirdlərin sosial münasibətlərini inkişaf etdirmək onların məktəb zamanı əldə etdikləri ən vacib bacarıqlardan biridir. Sosial münasibətlər uşaqların cəmiyyətdə yer tapmasında, qarşı-

lıqlı maraqların yaradılmasında və səmərəli münasibətlərin qurulmasında əsas rol oynayır. Məktəb mühiti, dostluq münasibətləri və ailə təsirləri bu prosesin əsasını təşkil edir. Sosial mü-

nasibətlərin düzgün inkişafı uşaqların emosional və psixosial inkişafına müsbət təsir göstərir və onların həm şəxsi, həm də gələcək həyatlarında uğur qazanmasını təmin edir. Bu baxımdan sosial münasibətlərin formalaşması təkcə uşaqların fərdi inkişafı üçün deyil, həm də cəmiyyətin ümumi rifahı üçün vacibdir. Məktəbdə sosial münasibətlərin necə inkişaf etdiyini, ona hansı amillərin təsir etdiyini və şagirdlərin sosial bacarıqlarının formalaşmasında müəllimlərin və valideynlərin rolunun olduğunu anlamağa kömək edəcəkdir.

Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşması onların cəmiyyətə uyğunlaşmasında, sosial bacarıqlarının inkişafında və şəxsiyyətlərinin tam formalaşmasında mühüm rol oynayır. Bu prosesə məktəb və ailə mühitində, eləcə də digər sosial dairələrdə uşaqların qarşılıqlı münasibətləri təsir göstərir. Sosial münasibətlərin formalaşması tələbələrdə empatiya, yoldaşlıq, dostluq, liderlik və problem həll etmək kimi sosial bacarıqların inkişafına səbəb olur. Ailə uşağın ilk sosiallaşdığı yerdə və burada aldığı dəyərlər və münasibətlər onun cəmiyyətə, ətrafa qarşı davranışını müəyyən edir. Ailə üzvləri arasında qarşılıqlı münasibətlər və valideynlərin davranışı uşağın sosial bacarıqlarının ilkin formalaşmasına ciddi təsir göstərir [1, s. 40-43].

Məktəb uşaqların fəal şəkildə sosial münasibətlərini formalaşdırdığı əsas yerdədir. Burada tələbələr təkcə akademik bilikləri deyil, həm də sosial həyatda tələb olunan davranış standartlarını, ictimai münasibətlərin incəliklərini öyrənirlər. Müəllimlər, sinif yoldaşları və ümumi məktəb mühiti sosial bacarıqların inkişafı üçün vacib amillərdir. Şagirdlərin həmyaşdqları ilə qurduqları dostluq və qrup münasibətləri sosial inkişafın mühüm cəhətlərindən biridir. Dostlar arasında yaranan münasibətlər uşaqlarda özünü başqalarının yerinə qoymaq, birlikdə hərəkət etmək və kollektivdə yer tapmaq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Məktəb uşaqların fəal şəkildə sosial münasibətlərini formalaşdırdığı ən mühüm mühitlərdən biridir. Məktəb təkcə akademik biliklərin verildiyi yer deyil, həm də şagirdlərin sosial bacarıqlarını inkişaf etdirdikləri, cəmiyyətin müxtəlif qayda və normalarını öyrəndikləri yerdir. Məktəbdə şagirdlər dostluq münasibətləri qurur, həmkar olmağı öyrənir, ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir və müxtəlif sosial rolları yaşayırlar. Məktəb mühitində həyata keçirilən kol-

lektiv fəaliyyətlər, qrup layihələri, oyunlar və sinif fəaliyyətləri şagirdləri birlikdə işləməyə, fərqli fikirləri qəbul etməyə və onların mahiyyətini paylaşmağa təşviq edir. Müəllimlər bu prosesdə mühüm rol oynayır, tələbələrə liderlik, problem həll etmək və bir-birinə hörmət kimi dəyərləri aşılayır. Məktəb həm də ictimai təşkilatların, dostluq dərnəklərinin qurulduğu yerdir. Burada tələbələr bir-biri ilə rəqabət aparmağı, lider olmağı və münasibətləri idarə etməyi öyrənirlər. Sınıfda yaşanan qarşılıqlı münasibətlər, uşaqların gələcək həyatlarında hansı ictimai münasibətlər quracaqlarına, necə insanlar olacaqlarına böyük təsir göstərə bilər. Bu səbəbdən məktəbdə sosial münasibətlərin düzgün idarə olunması və sosial bacarıqların inkişafı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Müasir texnologiya və sosial media tələbələrin sosial əlaqələrində mühüm yer tutur. Uşaqların virtual mühitdə qurduqları əlaqələr onların sosial münasibətlərinə müsbət və ya mənfi təsir göstərə bilər. Bu səbəbdən tələbələrin rəqəmsal platformalardan düzgün istifadə etmələri vacibdir. Şagirdlərin sosial bacarıqlarının inkişafında müəllimlərin və valideynlərin rolu əvəzsizdir. Şagirdlərin sosial davranış və dəyərlərinin formalaşmasında müəllimlər tərəfindən verilən dəstək və valideynlərin göstərişləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İctimai münasibətlərin düzgün formalaşması şagirdlərin təkcə məktəb illərində deyil, gələcək həyatlarında da güclü və uğurlu insanlar olmasına şərait yaradacaq. Ailə, məktəb və cəmiyyətlə birlikdə bu proses daha da güclü və möhkəm sosial qurma və onlara inamlı şəkildə kömək edir [2, s. 8-14].

Şagirdlərin sosial inkişafında, şəxsiyyətlərinin formalaşmasında dostluq və qrup münasibətləri mühüm rol oynayır. Qrup daxilində dostluq münasibətləri və münasibətlər uşaqların emosional, sosial və psixoloji ehtiyaclarını ödəməyə kömək edir. Bu əlaqələr vasitəsilə tələbələr özlərinə inam qazanır, emosional dəstək alır və bir-biri ilə əməkdaşlıq etməyi öyrənirlər. Dostluq münasibətləri vasitəsilə uşaqlar dostluq, dostluq, empatiya və münasibətlərin həlli kimi sosial bacarıqları inkişaf etdirirlər. Dostlar arasında qarşılıqlı münasibətlər uşaqlara sosial mühitdə necə davranmağı öyrənməyə kömək edir. Uşaqlar dostluq münasibətlərində özlərini daha yaxşı tanımağa və qiymətləndirməyə başlayırlar.

Dostların reaksiyaları və rəyləri uşaqların özlərini müxtəlif nöqteyi-nəzərdən qiymətləndirmələrinə və heysiyyət haqqında öyrənmələrinə səbəb olur. Qrup fəaliyyəti tələbələrin birgə işləmək, qərar qəbul etmək və ardıcıl nəticələr əldə etmək bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu əlaqələr sinifdə qrup fəaliyyətləri zamanı və ya sinif fəaliyyəti zamanı xüsusilə vacibdir. Hər kəsin qrupda xüsusi rolu var. Onlardan bəziləri liderliyi təmin edir və qrupun fəaliyyətini istiqamətləndirir, digərləri isə köməkçi rol oynayır. Şagirdlər sosial rollarını qrup münasibətləri vasitəsilə dərk edir və özlərinə uyğun olan rolu seçirlər. Bəzən qruplar daxilində güc və liderlik münaqişəsi ola bilər. Tələbələr bu mübarizədə öz yerlərini müəyyənləşdirir və sosial qəbul prosesi keçirlər. Bu, uşaqların qrup daxilində sosial vəziyyətini və özünə hörmətini rəsmiləşdirir. Qrup daxilində mübahisələrin və anlaşılmazlıqların baş verməsi normaldır. Bu vəziyyətlər tələbələrə münaqişələri həll etmək, güzəştə getmək və empatiya yaratmaq bacarıqlarını öyrənmək imkanı verir [3, s. 200].

Dostluq və qrup münasibətləri tələbələrin sosial inkişafı üçün vacibdir. Bu əlaqələr sayəsində uşaqlar sosial bacarıqlarını inkişaf etdirir, özünə inam qazanır, gələcəkdə cəmiyyətdə daha uğurlu, münasibətlərdə daha sabit olmağı öyrənirlər. Bu münasibətlər həm də onların emosional rifahını təmin edir və cəmiyyətdə necə davranmalı olduqlarını anlamağa kömək edir.

Müasir texnologiya və sosial medianın tələbələrin həyatında mühüm yer tutduğunu nəzərə alsaq, onların bu vasitələrdən düzgün istifadə etməsi çox vacibdir. Valideynlər və müəllimlər şagirdlərə rəqəmsal səxavət öyrətməli, onları təhlükələr barədə məlumatlandırılmalı və vaxtın idarə edilməsi bacarıqlarını inkişaf etdirməlidirlər. Sağlam sosial mühitin yaradılması və sosial media vasitəsilə tələbələrin sosial münasibətlərinin düzgün inkişaf etdirilməsi onların gələcəkdə uğurlu sosial həyatlarına zəmin yarada bilər.

Texnologiya və sosial media tələbələrin sosial münasibətlərinə böyük təsir göstərir. Bu platformalar düzgün istifadə edildikdə tələbələrin ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir və onlara yeni dostluqlar və maraqlı təcrübələr qazandırır. Lakin vəziyyətdən ehtiyatsız və həddindən artıq istifadə mənfi nəticələrə səbəb ola bilər. Bu səbəbdən sosial mediadan istifadə düzgün istiqamətləndirilməli və balanslaşdırılmış olmalıdır.

Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşması onların şəxsi və sosial inkişafında mühüm rol oynayır. Sosial münasibətlərə insanın ətraf mühitə qarşılıqlı marağı, digər insanlarla ünsiyyət qurma bacarığı, yoldaşlıq, hörmət və anlayış kimi sosial davranışlar daxildir. Bu prosesi səmərəli şəkildə inkişaf etdirmək üçün müxtəlif yanaşma və üsullar tətbiq edilir.

Şairlərin ictimai münasibətlərinin formalaşmasında əsas amillər:

Ailə mühiti: Şagirdlərin sosial münasibətləri ilk növbədə ailədə formalaşır. Ailə münasibətlərində səmimiyyətin, qarşılıqlı hörmət və empatiya bacarıqlarının təşviq edilməsi tələbələrin sosial bacarıqlarının inkişafında əsas rol oynayır.

Məktəb mühiti: Məktəb şagirdlərin sosial əlaqələr qurması və inkişaf etdirməsi üçün ən vacib mühitlərdən biridir. Müəllimlərin və məktəb məsləhətçilərinin təşkil etdiyi komanda işi, layihələr və qrup fəaliyyətləri şagirdlərin sosial əlaqələrini gücləndirir.

Dostlar çevrəsi: Şagirdlərin dostluq dairəsi onların sosial bacarıqlarına birbaşa təsir edir. Dostlarla əlaqələr qurmaq, problemləri həll etmək və fəaliyyətlərdə iştirak etmək tələbələrdə dostluq, empatiya və münaqişə ilə bağlı bacarıqları gücləndirir.

Sosial fəaliyyətlər: Məktəbdən kənar sosial fəaliyyətlər (məşq, sosial elm dərnəkləri, sosial tədbirlər və s.) şagirdlərin müxtəlif insanlarla tanış olmasına şərait yaradır, onların müsbət fikirlərlə tanış olmasına və sosial bacarıqlarını daha geniş şəkildə inkişaf etdirməsinə şərait yaradır.

Müəllim-şagird münasibətləri: Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşmasında müəllimlər mühüm rol oynayır. Tələbələrə empatiya göstərmək, onların fərqli baxışlarını qəbul etmək və onlara dəstək olmaq müəllim-şagird münasibətlərini gücləndirəcək və sosial bacarıqlarını artıracaq.

Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşmasına təsir edən təhsil münasibətləri [4, s. 272]:

Təqaüd əsaslı təlim: Qruplarda işləmək tələbələrin digər insanlarla işləmək bacarığını inkişaf etdirir. Bu yanaşma sosial münasibətlərin və əmr işinin inkişafına kömək edir.

Problemlərin birgə həlli: Şagirdlərin qrup şəklində problemlər üzərində işləməsi onların əməkdaşlıq, empatiya və münaqişələrin həlli bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Sosial-emosional təhsil: Tələbələrin emosional və sosial bacarıqlarını gücləndirmək üçün xüsusi təlim proqramları və kurslar onlara emosiyalarını tanımağa və sosial bacarıqlarını təkmilləşdirməyə kömək edir.

Şagirdlərin sosial münasibətlərinin yaxşılaşdırılması həm şəxsi həyatında, həm də gələcəkdə cəmiyyətdə uğurlu şəxsiyyət kimi formalaşmasında mühüm üstünlüklərə malikdir.

Sosial münasibətlər insanlar arasında qurulan qarşılıqlı əlaqələr və bu əlaqələr əsasında formalaşan münasibətlər sistemidir. Sosial münasibətlər yalnız dostluq və ailə əlaqələri ilə məhdudlaşmır; bu münasibətlər cəmiyyətdə, iş yerlərində, məktəbdə, ictimai yerlərdə və müxtəlif qruplar daxilində də formalaşa bilər. Sosial münasibətlərin əsas xüsusiyyətləri qarşılıqlı anlaşma, hörmət, empatiya, əməkdaşlıq və konfliktlərin sülh yolu ilə həll edilməsidir.

Sosial münasibətlər insanların cəmiyyətin bir parçası kimi özlərini qəbul etmələrinə və mənsubiyyət hissi yaşamalarına imkan verir. Güclü sosial münasibətlər insanın psixoloji sağlamlığını yaxşılaşdırır və stressə qarşı müqavimətini artırır. Sosial münasibətlər əməkdaşlıq, problem həlli, ünsiyyət və empatiya kimi həyati bacarıqları öyrənməyə imkan verir. Sosial münasibətlərin sağlam olması cəmiyyətin birgə şəkildə fəaliyyət göstərməsinə və konfliktlərin daha asan həll edilməsinə kömək edir. Sosial münasibətlərin sağlam şəkildə inkişaf etdirilməsi fərdin həm şəxsi, həm də ictimai həyatda uğurlu olması üçün vacibdir. Bu münasibətlər həmçinin mədəni müxtəlifliyin qəbul edilməsinə, fərqliliklərin qiymətləndirilməsinə və cəmiyyətdə birgə yaşayışa töhfə verir [5, s108].

Nəticədə şagirdlərin ictimai münasibətlərinin formalaşması onların həm fərdi, həm də sosial inkişafında mühüm rol oynayır. Ailə, məktəb mühiti, dostluq və qrup münasibətləri, eləcə də müasir texnologiya və sosial medianın təsiri bu prosesin mühüm komponentləridir. Şagirdlər arasında güclü sosial münasibətlərin qurulması onların gələcəkdə uğurlu və balanslı fərdlər olmasına kömək edəcək, cəmiyyətdə səmərəli əlaqələr qurmaq və sosial bacarıqlarını tətbiiq etmək bacarıqlarını artıracaq.

Sosial münasibətləri inkişaf etdirmək üçün müəllimlər, valideynlər və digər pedaqoqlar şagirdlərə dəstək olmalı, onların sosial bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üçün münasib şərait

yaratmalıdırlar. Eyni zamanda, sosial medianı düzgün idarə etmək, zorakılığa qarşı çıxmaq və uşaqların real ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirmək vacibdir.

Bu baxımdan, ictimai münasibətlərin düzgün formalaşması təkcə tələbələrin mənəvi rifahı üçün deyil, həm də onların gələcək xeyirxah və məsuliyyətli vətəndaşları üçün, həm də cəmiyyətin gələcəyinə böyük təsir göstərir. Güclü sosial əlaqələr qurmaq bacarığı tələbələrin akademik, maliyyə və şəxsi həyatlarında davamlı uğurlara gətirib çıxarır.

Problemin aktuallığı. Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşdırılması müasir təhsil sistemində mühüm mövzudur. Bu, tələbələrin cəmiyyətə inteqrasiyası, sosial bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və gələcəkdə uğurlu şəxsiyyət kimi cəmiyyətin müxtəlif sahələrində iştirak etməsi üçün vacibdir. Müasir dövrdə texnologiyanın rolunun artması və sosial medianın geniş yayılması ilə gənclərin sosial əlaqələri yeni çətinliklərlə qarşılaşır. Münasibətlər arasında məsafə nə qədər çox olarsa, qarşılıqlı əlaqələrin azalma ehtimalı da bir o qədər çox olar və bu, tələbələrin empatiya, dinləmə və münasibətləri idarə etmə kimi əsas bacarıqlarını azaldır. Buna uyğun olaraq məktəb və müəllimlər şagirdlərin sosial münasibətlərini yaxşılaşdırmaq üçün xüsusi proqramlardan, təlim metodlarından istifadə etməlidirlər. Şagirdlərin emosional-psixoloji sağlamlığının qorunmasında sosial münasibətlərin formalaşması da mühüm rol oynayır. Güclü sosial əlaqələr quran şagirdlər məktəb həyatında daha motivasiyalı, özünə inamlı və xoş olurlar ki, bu da onların akademik uğurlarına müsbət təsir göstərir. Aktuallıq baxımından təhsil müəssisələri sosial münasibətlərin inkişafı üçün müxtəlif layihə və tədbirlər, müzakirələr və ictimai fəaliyyətlər kimi üsullardan istifadə edirlər. Bu, tələbələrə müxtəlif mövzularda fikir mübadiləsi aparmağa, müxtəlif nöqteyi-nəzərləri qiymətləndirməyə və sağlam ticarət bacarıqlarını öyrənməyə imkan verir.

Problemin yeniliyi. Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşdırılması probleminin yeniliyi müasir cəmiyyətin dəyişən dinamikası və texnoloji inkişafı ilə bağlı yeni çağırışlarla bağlıdır. Texnologiyanın, sosial medianın və rəqəmsal əlaqə vasitələrinin geniş yayılması ilə mənəvi mənsubiyyət formalarının və sosial bacarıqların inkişafında yeni bir dövr yaranmışdır. Bütün bu yeniliklər onu göstərir ki, tələbələrin sosial münasibətlərinin formalaşması indi əvvəlki dövrlərlə müqayisədə daha çox nəzərə alınmalı, xüsusi proqram və yanaşmalarla dəstəklənməlidir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Şagirdlərin sosial münasibətlərinin formalaşdırılmasının praktik əhəmiyyəti onların məktəbdə və cəmiyyətdə xeyirxah və güclü şəxsiyyət kimi yetişməsində böyük rol

oynayır. Güclü sosial əlaqələr quran tələbələr daha yaxşı ünsiyyət bacarıqlarına malikdirlər. Bu bacarıqlar onlara həm məktəbdə, həm də gələcək iş həyatında effektiv qarşılıqlı əlaqələr qurmağa və iş mühitində daha yaxşı komanda üzvü olmağa imkan verəcək. Sosial münasibətlərin inkişafı tələbələrin emosional dəstəyi almasına və motivasiyasının artmasına səbəb olur ki, bu da öz növbəsində akademik performansın artmasına təsir edir. Sosial münasibətlər həm də tələbələrə tədris materiallarını bir-biri ilə müzakirə etməyə və təlim prosesində daha fəal iştirak etməyə imkan verir. Şagirdlərin sağlam sosial əlaqələri onların psixoloji və emosional rifahını gücləndirir. Sosial dəstək stressi azaltmağa, özünə inamı artırmağa və

çətinliklərin öhdəsindən gəlmək bacarığını inkişaf etdirməyə kömək edir. Bu, həm də tənhalıq və təcrid hisslərinin qarşısını alır. Sosial əlaqələr tələbələrə qarşılıqlı müzakirə və fikir mübadiləsi aparmağa imkan verir ki, bu da onların problem həll etmə və tənqidi düşünmə bacarıqlarını təkmilləşdirir. Fərqli baxış nöqtələrini öyrənmək və qəbul etmək sizə daha yaradıcı və əsaslı qərarlar qəbul etməyə imkan verir. Bütün bu praktiki cəhətlər tələbələrin sosial münasibətlərinin formalaşmasının həm fərd, həm də cəmiyyət üçün uzunmüddətli əhəmiyyətini göstərir. Bu, onların uğurlu həyatlarına, cəmiyyətə inteqrasiyasına və məhsuldar vətəndaş kimi böyümələrinə ziyan vurur.

Ədəbiyyat:

1. Афанасьева Н.С. Личностный подход в обучении [Текст] / Н.С. Афанасьева // Школьный психолог. – 2001. – № 32. – С. 40-43.
2. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе [Текст] / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.
3. Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действий к мысли. Система заданий / Под ред. А.Г. Асмолова. – М.: Просвещение, 2011. – 200 с.
4. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем [Текст] / В.В. Сериков. – М.: ИК «Логос», 2009. – 272 с.
5. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе [Текст] / И.С. Якиманская. – М.: Сентябрь, 2004. – 108 с.

E-mail: elmirahesenova3098@gmail.com

Redaksiyaya daxil olub: 28.11.2024